

CARACTERUL PICTURII FIGURATIVE MOLDOVENEȘTI ÎN PRIMA JUMĂTATE A ANILOR '60 AI SEC. XX

THE CHARACTER OF THE MOLDOVAN FIGURATIVE PAINTING IN THE FIRST HALF OF THE 1960S

LILIANA PLATON,
lector universitar, doctorandă,
Universitatea Tehnică a Moldovei

CZU 75.036(478)

75.04(478)

În articolul ce urmează sunt scoase în evidență procesul și tendințele de interpretare ale subiectelor tematice din pictura figurativă moldovenească de la începutul anilor '60. În această perioadă se remarcă un interes sporit pentru reprezentarea caracterului național al figurativului, printr-o interpretare modernă specifică. Procedeele plastice tind la asprirea și semnificarea formelor, dispuse la dimensiuni mari în tablou cu un aspect monumental și decorativ. Modelajul plastic se inspiră din arta populară cu savoea factual-coloristică a artizanatului tradițional. În același timp, conținutul semantic capătă o interpretare subiectivă a temelor, imprimând lucrărilor un caracter lirico-poetic. Mesajul subiectelor urmărește promovarea valorilor cultural-artistice de tradiție națională. Schimbările plastice și semantice ale picturii figurative de la începutul anilor '60 scot din anonimat entitatea și caracterul propriu național.

Cuvinte-cheie: compoziție, figurativ, mesaj, portret, semantic, structură, tipologie

This article highlights the process and trends of interpreting the thematic subjects in the Moldovan figurative paintings from the early 1960s. A great interest for representing the national character of figurative painting through a specific modern interpretation was seen during that period. The plastic technique tends to harden and denote the forms arranged in large pictures with a monumental and decorative appearance. The plastic modelling is inspired from the folk art with the flavor of the structural colors of the traditional craft. The semantic content, at the same time, acquires a subjective interpretation of the themes, imprinting the works a lyrical and poetic character. The subjects' message seeks to promote the cultural and artistic values of the national tradition. The plastic and semantic changes of the figurative painting from the early 1960s, take the entity and the national artistic character out of anonymity.

Keywords: composition, figurative, message, portrait, semantics, structure, typology

Introducere

Începând din anul 1960, pictura figurativă moldovenească manifestă o schimbare pronunțată a modului de interpretare plastică și a întregului sistem de redare a realității. Figurativul rămâne atașat de realitatea senzorială, dar nu mai respectă fidel obiectivitatea reală a lucrurilor, admițând diverse parafrazări plastice interesate de monumentalizarea și decorarea formală, care reproduc realitatea printr-un chip artistic. Arealul căutărilor plastice este inspirat din savoarea valorilor tradițional-folclorice și ale artei populare cu sensibilitatea valențelor coloristice și arhaismul desenelor ornamentale.

Imboldul novator al picturii moldovenești din anii '60 capătă unele asociații specifice cu spiritul progresiv al „stilului auster” din pictura rusă și a Țărilor Baltice, inițiat ca o reacție contradictorie conceptului „narativ, retoric, pompos și fabulos al realismului socialist, promovat de Academia de Arte din URSS” [1, p. 24]. Influențele „stilului auster” se resimt într-un mod specific în pictura națională, fără preluări stilistice exacte, însă asociate tendințelor creative comune, prin temperamentul și soluțiile plastice austere, interesate de „monumentalism, decorativism și influențe tradițional-folclorice” [2, p. 36]. Figurativul, ca mijloc de expresie intens explorat în pictura moldovenească, imprimă particularități stilistice proprii, ce creează „treapta primară de trecere de la realizarea chipului artistic conform proprietăților caracteristice imaginilor perceptive spre expresivitatea semnificativă a imaginilor derivate” [3, p. 6].

Intențiile novatoare în pictura figurativă moldovenească

Intențiile novatoare s-au evidențiat în pictura moldovenească la finele anilor '50, în mod reprezentativ prin imaginea figurativă din tabloul *Ștefan cel Mare după bătălia de la Războieni* (1959-1960) (*Figura 1*) de Valentina Rusu-Ciobanu, cu amplasarea generoasă în prim-plan a scenei figurative, a modelajului aspru, monumentalizarea și decorativitatea formelor, ce dispune figurile în poziționări și gesturi semnificativ-simbolice. Însă, imboldul progresului cultural-artistic se pronunță mai clar în pictura figurativă din 1960, în special, prin prezentarea scandaloașă și controversată a tabloului *Fetele*

Figura 1. Rusu-Ciobanu Valentina
Ștefan cel Mare după bătălia de la Războieni,
1959-60.

Sursa: MNAM, 200x253 cm, u/p.

Figura 2. Grecu Mihai.
Fetele din Ceadâr Lunga,
1960.

Sursa: MNAM, 1930x1720 cm, u/p.

din *Ceadâr Lunga* (1960) (*Figura 2*) de Mihai Greu, propusă pentru expoziția „Decada Literaturii și Artei” la Moscova. Tabloul menționat „dă startul” schimbărilor și „anunță” direcția stilistico-conceptuală a evoluției moderne a figurativului din pictura moldovenească.

Tabloul creează un prim ecou al novației plastice, fiind o realizare „concisă și sintetizată” a creației lui Mihai Greu „cu o valoare de manifest artistic” promotoare a spiritului artistic din acea perioadă [4, p. 14]. Inițial, fiind criticată dur și scoasă din expoziție, lucrarea devine apoi acceptată și valorificată de criticii din spațiul sovietic, pentru ingeniozitatea formulării plastice, concentrată în mod special pe reprezentarea națională a figurativului. Imaginea figurativă se manifestă plener în compoziție, demonstrând o puternică caracterizare națională prin reperate autentice ale portului, artizanatului și tradiției populare. Fiind „cel mai aproape de esențele reprezentării plastice a imaginilor derivate în cadrul creativității anilor '60” [3, p. 6], maestrul recompilează cadrul real al imaginii *Fetelor din Ceadâr Lunga* din reperate semnificative și metaforice. În urma acestor formulări, reprezentarea figurativă este ajustată la „pete” mari de culori, ușor geometrize, aplatizate și decorative, incluse într-un joc ritmico-dinamic integrat cu toate formele din jur. Prin integrarea structural-plastică a figurilor cu factura geometrizeată a pardoselii din prim-plan, se asigură legătura spațial-planimetrică din câmpul imaginii și continuitatea ritmico-dinamică a structurii formelor în tablou. Acestea nu mai susțin coordonatele perceptive ale realității obiective, ci elaborează un sistem decorativ care „reduce realitatea la conștiința” sau imaginația artistului [5, p. 10], reprezentând simbolic esențe valorice ale caracterului național.

Figura 3. Vieru Igor.
Primăvara, 1960

Sursa: MNAM, 188,2x277cm, u/p.

Figura 4. Greu Mihai.
Stăpânii oțelului (Oțelarii), 1961

Sursa: MNAM, 118x162 cm, u/p.

Printr-un caracter expresiv încrezut și sigur în propriile forțe se manifestă figurativul din tabloul *Primăvara* (1960) (*Figura 3*) de Igor Vieru, plasat îndrăzneț în prim-plan la dimensiuni majore, de o factură monumentală. Structura compozițională și dramaturgia plastică a scenei figurative sporesc sesizarea unor sugestii metaforice între „om și pom” legate prin intermediul vieții cotidiene [6, p. 21]. Artistul imprimă figurilor o expresie prospectivă, legată de gândurile, visele și cutezanțele aparținente viitorului. Obiectul de reprezentare, adică figurativul, concentrează mesajul operei la semnificațiile plastice ale chipului exterior, fără implicarea trăirilor psiho — emoționale sau a discursurilor inter-figurative, în ideea „comprimării imaginii artistice la imaginea-semn” [3, p. 6] expresivă a unui concept ideatic. Procedeele plastice scoate în vizor unele date simbolico-metaforice, începând de la structura bituminoasă a brazdelor pământului, referitoare atât la valorile spațial-temporale cât și la conexiunile durabile ale figurilor umane și pomilor la baza material-vitală a pământului, ce asigură evoluția și creșterea vitală în sus, parafrazând astfel conceptul vieții.

Spiritul progresiv al figurativului se completează prin experimentele ulterioare din cadrul pregătirilor pentru expoziția unională „Septenarul în acțiune” (planificat inițial pentru 1959, apoi amânat pentru 1961-1962). Un strălucit exemplu în acest sens îl manifestă rezoluția plastică a figurativului din tabloul *Stăpânii oțelului* (1961) (Figura 4) de Mihai Greu, în care valența coloristică se incită până la o intensitate „sălbatică” sau fauvistă, iar formula plastică se reduce la un constructivism radical. Gradientul major al intensității coloristice și formula plastică sporește expresia dramatică a figurativului. Imaginea figurativă a oțelarilor, pronunță hotărâtor chipul „noilor eroi” contemporani, plini de energie, bărbăție și acțiune, valorizată prin dispunerea compozițională și reprezentarea plastică de o tendință avangardistă, modelată prin pensulații aspre. Temperamentul și energia figurilor sunt completate prin factura coloristică a fondalului, intensificat maximal prin notele „sălbatică” de roz, alb, galben, de o valență contrastantă față de însuși coloristica figurilor — în tonuri ponderale pământii: albastru, verde, negru și cafeniu. Caracterul dur, rezistent și expansiv al figurilor este redat semnificativ prin aplicarea robustă și impulsivă a petelor „aruncate” pe alocuri cu cuțitul de paletă, lăsând să se întrevadă asprimea și brutalitatea vervei profesionale a figurilor. În afara valorizării tipologico-caracteristice a figurilor, rezoluția coloristică rezolvă probleme de integrare plastică, moderând ponderabilitatea plastică a figurilor în fondal. Intensitatea cromatică a fondalului estompează și echilibrează masivitatea dimensională a figurilor în cadrul plastic, reușind astfel prin contrastul cromatic să diminueze aspectul greoi supradimensional al formelor și să integreze coloristic valențe aparent incompatibile.

Figura 5. Rusu-Ciobanu Valentina.
Plantarea pomilor, 1961

Sursa: MNAM, 122x144 cm, u/p.

Figura 6. Bahcevan Nichita.
Dimineața pe Nistru, 1962

Sursa: MNAM, 73x170 cm, u/p.

O evoluție expansivă a procedurii factual-coloristic se întrevede și în lucrarea *Plantarea pomilor* (1961) (Figura 5) de Valentina Rusu-Ciobanu (expusă în cadrul expoziției „Septenarul în acțiune”). Modelajul plastic recurge la imitarea tehnicii uscățive a picturii murale asociată cu „vechea frescă egipteană” și arta naivă [1, p. 25]. Paleta cromatică recurge la o saturație considerabilă a nuanțelor din fondal sau de pe hainele fetei, exagerând ușor intensitatea albului și albastrului, spre o expresie decorativ-fauvistă (ca în compoziția *Stăpânii oțelului*), care suscită afecțiunea spiritual-emoțională

a figurilor și tandrețea conținutului ideatic al temei. Cromatica intensă concentrată pe fondalul din preajma portretelor, sporește valorizarea prin contrast a calităților plătând, fine și infantile a tinerilor, pătrunse de o sensibilitate lirico-poetică. Gestul muncii manifestat în tablou este adus la nivelul unui ritual cultural, sugerat prin atitudinea elegantă și grațioasă a figurilor implicate în activitatea cotidiană, reușind astfel să imprime scenei figurative un caracter imagistic ilustrativ.

Valențele lirico-poetice în interpretarea subiectelor

În cadrul implementărilor plastice și semantice din această perioadă, se întrevide și o intenție de promovare a „poeziei cotidianului”, ce favorizează expunerea unor valori „semnificative” imprimate prin „formele tradiționale ale limbajului plastic, renăscute din necesitatea lărgirii și poli-valorației interpretării obiectului reprezentat” [7, p. 27]. La o sonorizare melodioasă a notelor lirico-poetice ajunge reprezentarea figurativă din tabloul *Dimineața pe Nistru* (1962) (*Figura 6*) de Nichita Bahcevan, creând o imagistică cu caracter etno-folcloric. Tema muncii este parafrazată printr-o interpretare inedită a cotidianului, ce scoate în prim-plan frumusețea spiritual-afectivă cu universul cultural-artistic al figurilor. Forma figurativului recurge la un modelaj decorativ schematizat, ușor aplatizat și redus la configurări naive. Organizarea compozițională este limitată la o evoluție liniară pe orizontală, reliefată contrastant prin valorațiile tonal-coloristice, care sporesc sensibilitatea romantică a motivului.

Prin sugestii semnificative metaforico-simbolice, înmiresmate cu valențe poetice, artiștii plastici tind la o parafrizare subiectivă a temelor propuse, favorizând reflecția veridică a realității și vieții contemporane. O abordare remarcabilă a temei muncii și modului de viață prezintă imaginea figurativă a tabloului *Recruții* (1964-65) (*Figura 7*) de M. Grecu. Lucrarea surprinde aparent o secvență obișnuită a cotidianului, procesată plastic-coloristic până la o imagine-tip sau o metaforă plastică de reprezentare a mediului socio-cultural național. Imaginea este gestionată prin predilecțiile moderne specifice timpului: structurarea compozițională în forme generalizat geometrizate, modelate aspru decorativ-monumental. În cadrul modelajului plastic se întrevide, deasemenea, și predilecția artistului pentru arta populară cu temperamentul energetic al culorilor. Compoziția creează o expresie metaforică a „dorului” și spiritului afectiv din ambianța rustică națională, oferind un spectacol plastic-coloristic inedit, ce aduce o caracterizare „antologică a picturii moldovenești ... percepută ca un simbol al neamului nostru” [4, p. 17]. Dinamismul organizării figurative este avantajat de valența decorativ-contrastantă a pământului cu pigmentul intens de roșu-carmin, ce sugerează și unele valențe semnificativ-simbolice ce „ne poartă cu gândul la roșeața toamnătică a strugurilor” [8, p. 202], savoarea coloristică a artizanatului popular și energetica datinilor folclorice. Dispusă într-o calitate coloristică pestriță de tonuri contrastante închis-deschise, imaginea figurativă se reliefează spectaculos, configurând mișcarea dinamică a structurii compoziționale care „intensifică constructivitatea majoră a tabloului” [9, p. 186]. Aglomerația de figuri ghidează traseul vizual de la marginea de sus din dreapta, până în prim-plan, oprind brusc atenția vizuală la portretul bălai al femeii cu privirea îngândurată îndreptată spre spectator. Starea emoțională a chipului femeii suplimentează conținutul afectiv al întregii grupări figurative, sugerând referințe metaforice ale spiritului tradițional-popular, fixând, în același timp, un moment meditativ, cu un „fior” profund sesizabil al condiției socio-culturale contemporane. Figura se distanțează semnificativ de întreaga grupare prin intensitatea și integritatea tonală, sugerând o imagine simbolică a valorilor umane majore: a dorului, a dragostei și a familiei.

În procesul interpretativ al subiectelor, figurativul prin capacitățile sale majore de exprimare semantică, tinde să aducă o proeminență poetică mesajului operelor, concentrată asupra pronunțării esențelor cultural-artistice ale neamului. Aceste valori se pronunță și în imaginea figurativă a tabloului *Ciocârlia* (*Figura 8*) de Zinovie Sinița (n. 1919 — d. ?), derivată din contextul tradițiilor etno-folclorice populare. Imaginea plastică tinde să comprime o imagistică simbolică a neamului, asamblând datele afectiv-emoționale, cu temperamentul și spiritul voios al muzicii, dansului și sărbătorilor populare. Modelajul plastic al figurilor cedează constructivitatea fiziologică a formelor în favoarea unor confi-

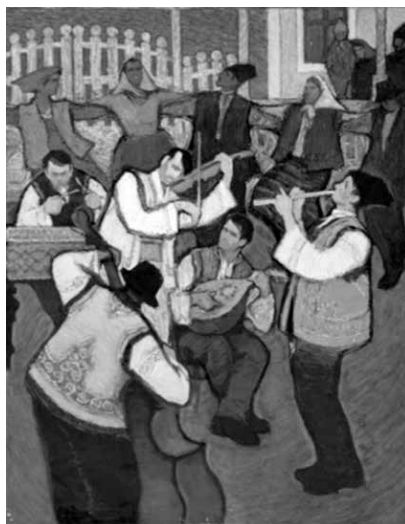
gurări moi, ușor rotunjite, aranjate dinamic în spațiul plastic, pentru o sugerare cât mai expresivă a conexiunii sensibile cu arta populară.

Figura 7. Grecu Mihai.
Recruții, 1965.

Sursa: MNAM, 131x150 cm, u/p.

Figura 8. Sinița Zinovie.
Ciocârlia, 1966.

Sursa: MNAM, 140x110 cm, u/p.

Figura 9. Obuh Vladislav.
Libertate. Parte din triptic.
1964-1966

Sursa: MNAM, 245x162 cm, u/p.

La o rezoluție decorativ-stilizată ajunge și imaginea figurativă din tripticul *Libertate* (1964-1966) (Figura 9) de Vladislav Obuh (1928), menționată în critica de artă din spațiul sovietic, pentru configurarea specifică a tipologiei etnografice naționale [10, p.149-152]. Procedeul plastic al lucrării reușește să asimileze multiple date reprezentative ale caracterului național, procesate stilistic și expuse printr-o ordonare decorativă ce formează imagistica semnificativă a motivului național.

Reprezentarea figurativă capătă un caracter profund emoțional, care își găsește inspirația într-o „frază muzicală, câteva versuri ale unei poezii populare...”, ce trezesc în spiritul artistului „o expresie profundă”, plină de sens și înțelepciune, provenită din cultura și tradiția neamului [8, p. 213].

Concluzii

Astfel, pictura figurativă din prima jumătate a deceniului șapte trece printr-un șir de schimbări plastice și semantice, care generează un proces continuu de promovare a caracterului național etnografic.

Sub aspect plastic, figurativul recurge la: monumentalizarea, aplatizarea și decorativismul formei; simplificarea schematică a figurilor și chipurilor; stilizarea formei după caracterul artizanal național; configurarea semnificativă a imaginii plastice; intensificarea valențelor coloristice. Sub aspect semantic, figurativul promovează: reflecția artistică a cotidianului prin teme muncii și sărbătorilor populare; parafrizarea subiectivă a temelor; valorizarea datelor cultural-artistice și etno-folclorice naționale; interpretarea lirico-poetică a subiectelor; dezvăluirea universului afectiv interior cu meditația spirituală a personajelor.

Referințe bibliografice

1. CIOBANU, C.I. *V. Russu-Ciobanu*. Colecția: Maeștri basarabeni din sec. XX. Album. Chișinău: Arc, 2004.
2. SPĂNU, C. *Spațiu și timp în pictura din R.Moldova (anii 1940-1990)*. Monografie. Chișinău: Știința, 1994.
3. TOMA, L. *Mihai Grecu*. Colecția: Maeștri basarabeni din sec. XX. Album. Chișinău: Arc, 2004.
4. AOSPM. *Fond. R-2906*. Inv. 1. Dosar 459. UAP. Chișinău, 1981.

5. BRIGALDA-BARBAS, E. *Igor Vieru*. Colecția: Maestri basarabeni din sec. XX. Album. Chișinău: Arc, 2004.
6. ЯГОДОВСКАЯ, А. Целеустремленность творческих поисков. В: *Живопись народов СССР*. Москва: Советский художник, 1997.
7. CEZA, L. *Pictura moldovenească*. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1966 (ed. cu caractere chirilice).
8. ГОЛЬЦОВ, Д. и др. *Искусство Молдавии*. Кишинёв: Картеа Молдовенеаскэ, 1967.
9. КОСТИНА, Е. Образы Молдавии. В: *Живопись народов СССР*. Москва: Советский художник, 1997.